

THE ACTIVE AND CREATIVE PERIOD OF DIKO ILIEV IN ORYAHOVO

Abstract: In the following resume is presented the active creative period in the town of Oryahovo of the composer and bandmaster Diko Iliev. To this period we owe the most of his creative work and some of his best horoes and marches. The town of Oryahovo is the second home town of the musician, which provides suitable atmosphere for the active life and creative work of the bandmaster Diko Iliev.

Author information:

Todorka Malcheva
Assoc. Prof., PhD , Lecturer Department of Music
Aesthetics, Music Education and Performance
at "Konstantin Preslavsky" - University of Shumen
✉ malcheva@mail.bg
📍 Bulgaria

Keywords:

Brass bands, creative work for brass bands, forming factors.

В настоящото изложение се представя Оряховският творчески период от живота на Дико Илиев. Град Оряхово приютява композитора и се превръща във втори роден край за него. Тук той създава най-голяма част от своето творчество, както и едни от най-хубавите си творби.

През 1929 година в Оряхово се установява Трета дружина на Видински полк, по-късно – 36-ти Козлодуйски пехотен полк. За потребностите на полка през 1931 година се създава военен духов оркестър, в който през лятото на същата година е поканен Дико Илиев.

Своите нови идеи той разкрива винаги на съпругата си Анастасия. Първо с нея той споделя и обсъжда намеренията и желанията си. И отново тя проявява разбиране относно решението му да свири във военната духовна музика в Оряхово. Трудностите, произтичащи от факта, че остава сама да ръководи дома за няколко години, са подкрепени от голямата любов и разбирателство към съпруга ѝ. Затова тя не само че не се явява пречка в професионалното му разгръщане, но и отново го разбира и подкрепя. Това нейно отношение е много важно. Без нея и нейната съпричастност Дико Илиев едва ли би могъл спокойно и с удовлетворение да се реализира като музикант-инструменталист и да радее за развитието на духовите оркестри в различни селища.

В Оряховския военен духов оркестър Дико Илиев свири баритонов парти. От 1932 година диригент на военния духов оркестър на 36-ти Козлодуйски пехотен полк е чехът Александър Вейнер /Вейнар/, завършил висше музикално училище в Ровно, Русия. Съвместната работа на Дико Илиев с Ал. Вейнер е много важна и значима за професионалното утвърждаване и доразгръщане на Дико Илиев. Ал. Вейнер е незаменим високообразован педагог, отнасящ се дружелюбно към музикантите и с безрезервна всеотдайност относно музикалните си познания. Със своята любознателност, трудолюбие и композиторски умения, Дико Илиев бързо става негов любимец и все по-често сяда пред нотните листи, във всяко свободно време. Свири всеки свободен час материал и извън задължителния. От Ал. Вейнер Дико Илиев научава много неща за музиката. Той става основен негов учител по хармония. [АДИ:3].

По-късно семейството на Дико Илиев – Анастасия и децата – отиват при него в Оряхово, където си построяват къща на брега на река Дунав.

Нуждите на развлекателните обществени мероприятия налагат създаването през декември 1932 година на по-малък джазов състав, чието формиране и ръководство възлагат на Дико Илиев [Иванов, 2003:45]. Джаз-съставът на Дико Илиев не е голям. Той е малка формация, състояща се от акордеон, саксофон, 2-3 тромпета, туба-бас. За годините, в които функционира

съставът, това са инструментите, които биха удовлетворили неговите нужди. Репертоарът на формацията включва изпълнения на фокстроти, танга, валсове (ЛАА). Това са жанрове, актуални за коментирания период и привличащи със своята съвременна за времето си звучност както млади, така и по-възрастни. Дейността на джазовия състав му доставя голямо удоволствие, затова той ѝ се посвещава изцяло. Съставът не само се популяризира в Оряхово и околността, но и става много търсен.

През 1935 г., след като отива да учи в стопанско училище във Видин, умира 14-годишната дъщеря на композитора Александрия. Според някои източници нейната смърт е причинена от туберкулоза [Маркова, 1998:”Земя”], а според други – от скоротечен менингит (ЛАА). Мъката на двамата родители по Александрийка е огромна, тъй като много я обичат. “Искаше ми се аз да легна в гроба, а не момичето ми. Искаше ми се да стане някакво чудо – да възкръсне, да се върне при нас...Уж плача, а от плача ми извира песен, извира музика – звучат весели, оптимистични нотки – така весели като момичето ми, що беше весело – като Александрийка” – споделя Дико Илиев [Маркова, 2003:45-46]. Тези весели нотки са на жизнерадостното и пълно с вяра и надежда хоро “Александрийка”, написано през 1936 г. [Иванов, 2003:101] в памет на починалата дъщеря и наречено на нея, изцяло бликнало под молива на твореца в резултат от неописуемата му мъка и обич по изгубеното дете. На незабравимата дъщеря – незабравимо хоро. Така, както радостта ражда хубост – хубави хора, така и мъката ражда песен, но боли, много боли, когато пишеш, когато твориш, според композитора [Маркова, 2003:44].

За кратко време 36-ти Козлудуйски пехотен полк е разформируван и от 1936 до 1938 година, покрусен и от смъртта на дъщеря си, Дико Илиев напуска Оряхово и постъпва в оркестъра на Столична полиция [Звездинов, 2005:61] с капелмайстор Петър Касабов. Композиторият е баритонист и помощник на П. Касабов. Освен концерти пред обществеността, оркестърът свири и в Радиото [Иванов, 2003:48], [ОДАМ, ф.1076, оп.1, а.е.1], където Дико Илиев има изпълнения на народни песни и хора на акордеон. Тук той продължава да се изявява и като капелмайстор – често дирижира оркестъра по време на негови концерти [Звездинов, 2005:61].

След възстановяването на 36-ти Козлудуйски пехотен полк, през август 1938 г. той се връща в гр. Оряхово. Отново свири в гарнизонния оркестър, в същото време е и щаб-тръбач на полка. По това време възобновява дейността на джазовия състав.

На 8.XII.1938 г. се ражда последното дете в семейството на Дико Илиев, което отново наричат Александрия /Санчето/. Подновяват името на починалата си дъщеря, все едно че тя се е върнала при тях, че чудото е станало. И на нея Дико Илиев посвещава хоро – “Веселото Санче”, в знак на радостта от това, че отново си имат Александрийка.

Раждането на Санчето провокира творческите сили на Дико Илиев. Фактът, че отново си има Александрийка, поражда у него невероятен прилив на творчески ентузиазъм – потвърждение на думите му, че “Радостта ражда радост” [Маркова, 2003:50], в случая – музика.

През този период Дико Илиев написва хората: “Дунавско хоро”, “Майски цветя”, “Пробуждане на пролетта”, “Майско утро”, “Игривата циганка”, “Скок”, “Дайчово хоро”, “Билка”, “Лудо-младо”, “Народна душа”, “Тодорка”, “Нашето Ленче”, “Селски празник”, “Буйна младост”, “Край чешмата”, “Зиг-заг”, “Ореховски юнак”, “Добруджанско хоро”, “Наша гордост”, “Александрийка” и др., китките “Оряховска идилия” и “Жетварски песни” [АДИ:3-4], [ОДАМ, ф.1076, оп.1, а.е.1].

За този най-активен, творчески период от живота на Дико Илиев способстват явления, които се очертават като формиращи за неговата творческа дейност.

Формиращи явления

➤ **36-ти Козлодуйски пехотен полк**

Военният духов оркестър на 36-ти Козлодуйски пехотен полк е институцията, в която Дико Илиев прекарва най-голяма част от своя жизнен и творчески път. Работата му с колегите под ръководството на капелмайстора, почти ежедневните инструментални изяви изпълват живота на Дико Илиев с удовлетворение и нестихващ ентузиазъм за оркестриране и композиране. Не случайно това е мястото и времето, в което той съчинява най-много и най-хубави композиции.

➤ **Александър Вейнер – Дико Илиев**

Александър Вейнер е третият диригент, с когото Дико Илиев установява ползотворни професионални контакти, поради факта, че фигурата Ал. Вейнер завладява оркестрантите със своята висока образованост, педагогическа всеотдайност и богата музикална просветност. Тази констатация осветлява едната страна на отношенията Вейнер – Илиев. От друга страна е младият музикант Дико Илиев със своето трудолюбие, любознателност и самобитен талант. Тези Дико-Илиеви качества регистрират постоянство в цялото му творческо развитие и винаги предизвикват уважение и благоразположение сред заобикалящите го – на първо място – неговите капелмайстори /Ал. Вейнер в случая/.

Личността Ал. Вейнер за Дико Илиев е изключително значима предвид обстоятелството, първо, че е извор на музикални познания най-вече по хармония и оркестрация и второ, че се явява първи слушател и коментатор на Дико-Илиевите композиции. След написването на хоро Дико Илиев споделя творбата си най-напред с капелмайстора, след което, ако тя е приемлива и добре звучаща, става всеобщо достояние посредством инструментала на военния духов оркестър. Ето защо Дико Илиев е признателен на Ал. Вейнер до края на живота си, той остава за него “най-скъпият” човек [Звездинов, 2005:88]. Тъй като той /Вейнер/ “е бил единствената истинска школа по хармония и оркестрация” за него [Н. Кауфман, 2000:64] и паралелно с това го обучава да композира и дирижира [Чернева, 1979:”Поглед”]. За него след години Дико Илиев ще си спомня: “Той ме занимаваше непрекъснато...От сърце ми предаваше опита си. За мен той беше истински музикант и любим учител.” [Вълчинова, 1983:78].

➤ **Оряхово – втори роден край**

Заселването на Дико Илиев в Оряхово на брега на живописната река Дунав очертава следващата значима формираща събитийност. Красотата на Дунавското крайбрежие оказва силно въздействие върху чувствителната душевност на музиканта и влияе стимулиращо на потока от звуци и музика, бликащи направо от неговото сърце. Това обяснява факта, че повечето Дико-Илиеви хора са написани тук, измежду които и неговите хороводни шедеври.

➤ **Скръбта по Александрийка**

Смъртта на многообичната дъщеря Александрия поражда непосилна скръб у любящия баща. Черната прокоба, надвиснала над Дико-Илиевия дом, смазва бащиния живец. Но мъката на Дико Илиев по тежката загуба придобива коренно различно очертание – весело, красиво, мелодично, каквото е Александрийкиното хоро – учудващо невероятен изблик на тъга от музикантската душа. Така, както радостта, така и душевното терзание при Дико Илиев откриват като свой отдушник единствено музиката.

➤ **Петър Касабов**

Краткият досег с Петър Касабов в качеството на капелмайстор на Софийския военен оркестър е следваща стъпка напред за Дико Илиев. Той отново печели диригентските симпатии със своя талант, поради което му се позволява да упражнява помощник-капелмайсторска дейност. Налице е и още една негова нова изява за този момент – изпълнения на акордеон по българското радио, както и свирене в същата институция с духовия оркестър.

➤ **Раждането на Санчето**

След загубата на Александрийка раждането на нова дъщеря на Дико Илиев е неопишуема радост за него. Това е неговата нова Александрийка. И тази радост е толкова голяма и неудържима, че изригва във вулкан от композиционни творби.

Това е Оряховският творчески период от живота на Дико Илиев – период, на който дължим най-голяма част от неговото творчество, както и едни от най-хубавите хоровадни, маршови и жанрови творби на композитора. Така гр. Оряхово, приютил музиканта като във втори роден край, подsigурява благодатна атмосфера за особено активна жизнена и творческа дейност на капелмайстора Дико Илиев.

References:

1. ADI – Avtobiografia na Diko Iliev, Rayonen istoricheski muzey, gr. Vratsa, E-DK, NSF, a.e.66
2. Zvezdinov, Atanas. 2005. Horo venetsa mu vie. Sofia.
3. Ivanov, Atanas. 2003. Dunavsko horo. Sofia.
4. LAA – Lichen arhiv na avtora
5. Kaufman, Nikolay. 2000. “Chehite i balgarskata narodna muzika”. V: Kulturnata integratsia mezhdu chehi i balgari v evropeyskata traditsia, Sofia, 59-66.
1. Markova, Tsvetana. 2003. Dunavsko horo, zakicheno s aleno mushkato. Vratsa.
6. Markova, Tsvetana. 1998. “Maystorat na “Dunavskoto horo” i “Mayski tsvetya” ostavi dirya v muzikalnata pamet na naroda si”. V: “Zemya”, br. 30, 13.II., s. 4.
7. ODAM – Okrazhen darzhaven arhiv, gr. Montana
8. Cherneva, Penka. 1979. “Horo s alena nishka”. V: “Pogled”, br. 37, 10.III., s. 11.